

ČASOPIS RODOPISNÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE

Řídí redakční kruh.

Ročník XIV.

1 9 4 2

Číslo 3.

O B S A H :

	Str.
Dr. Jiří Čarek: Rodopisné prameny v archivu hlav. města Prahy .	49
Literatura	58
Zprávy	63
Z Rodopisné společnosti	66
Dotazy a odpovědi (viz 2., 3. a 4. stranu obálky).	

Vydává svým nákladem Rodopisná společnost v Praze.

Odpovědný redaktor: Jan Petr.

Vytiskla tiskárna Jana Lerneru v Praze-XV.

Užívání novin, známek povoleno ředitelstvím pošt v Praze čj. 77037/IIIa 1940.
Dohledací poštovní úřad Praha 6.

Vyšlo 15. září 1942.

RODOPISNÁ HLÍDKA.

Dotazy a odpovědi.

Dotazy.

174. **Berkové.** — Pátrám po všech nositelích tohoto jména v minulosti i v přítomnosti a prosím o zprávy a o paměti, jež se o tomto rodě dochovaly.
175. **Černý, Štumpa.** — Hledám zápis o narození manželů: Václava Černého v Hloubětíně č. 18, havíře pod jurisdikcí Jilovskou, syna neb. Havla Černého, šenkýře v č. 26 v Předměstí Tábořském (části města Soběslavě?), narozeného asi roku 1773, a Kateřiny, dcery Josefa Štumpy, šafáře v statku Křížovském neb Schwarzovském č. 18 v Hloubětíně, narozené asi roku 1779. Manželé byli oddáni 25. června 1799 v Hloubětíně.
176. **Černý, Ježdík.** — Hledám zápis o narození manželů: Václava Černého, držitele hor zlatých, bydlícího v Bohulibech, syna Václava Černého, držitele hor kamenného uhlí z Buštěhradu č. 4, a matky Marie, rodem Binderové (jinde: Kateřiny Štumpovy z Hloubětína); narozeného asi 1781—1798, a Marie, dcery Tomáše Ježdíka, domkáře z Bohulib č. 13, a matky Anny, rodem Conkovy, z Bohulib č. 13, narozené asi 1805—1814.
177. **z Holsteina, Suchohrdel, Vartnova, Bránišova, Charvát, Úsova, Dlouhé Loučky, Kněžic, Polehradie, Týnce** a jiné větve tohoto hraběcího rodu. — Prosím zprávy o posledních známých potomcích, kde žijí, jaké jest jejich povolání a odkud přišli. Oplátkou oznámím výsledky vlastního pátrání.
178. **Petrtyl (Petrtil, Petertille).** — Prosím o zprávy o výskytu tohoto jména a rodu, zvláště na Poděbradsku, Jičinsku a v okolí Nymburka. Výlohy hradím.
179. **Schmid (Schmied, Schmiedt) Anton.** — Městský chirurg v Klenčí, oženil se roku 1790. Kde se narodil a odkud do Klenčí přišel?
180. **Schmid Karel.** — Direktor panství v Přívozi u Bližejova, měl 1764 syna Antona Petra. Hledám bližší zprávy o Karlovi a o jeho dětech.

Odpovědi:

8. **Řehák.** — 1. V Budějovicích žije František Ř., akad. malíř, narozený 4. V. 1894 v Gmündu v Nieder-Donau. Choť Janina, rodem Polášková. Děti: Janina, nar. 1918, provdaná Jeřábková; Vladimír, narozený 1923. (Podle Sborníku Svazu čes. umělců v Praze, str. 35). — 2. V knize »Z tábořské knihy černé« od Josefa Straky, vydané v jubilejním roce 500. výročí povýšení Tábora na královské město, jest na str. 68. u »Vyznání Janka Řezníka« ze XVI. stol. zápis: »Item vyznal, když pobrali šaty Holoperkovi z Domašína, že byl při tom Křížek, Krejsa, Sekyra, Steklý z Ládvého a Řehák odtudž. A u Steklého a u Řeháka ostalo těch šatů více než polovice a ostatek nesli k Smutkovému otci Kříkavovi do Kostelce.«
B. Plánský, býv. štkpt. děl. v. v.
34. **Gerl.** — Katalog kněžstva diecése budějovické z roku 1940 uvádí administrátora D. Josefa Gerla v. Grafenried, vikariát Hostau.
B. Plánský, býv. štkpt. děl. v. v.
54. **Čáp, Czap.** — 1. Sborník Svazu čes. umělců v Praze uvádí na str. 44/40 mezi členy Svazu ing. Bohumila Čápa z Prahy. — 2. V knize »50 let st. č. reálky Dr. A. Zátky v Budějovicích« z r. 1934 na str. 135 jest udán absolvent VII.a tř. z r. 1919 Jan Čáp, rodem z Budějovic, adjunkt drah v Č. Velenicích (nyní inspektor ČMD

v Budějovicích. — 3. Adam Čáp měl dům č. 11 v Táboře; připomíná se častěji od roku 1537 až do roku 1593, kdy zemřel (srovnej Thir, staré domy, I, 92 n. i j.). Patřil mu též dům č. 135 n. (srvn. Thir, St. d. II, 441 a »Z tábořské knihy černé« pozn. na str. 146). — 4. Čá p o v i ze Slavňovic ukradl kobylu Vaněk, syn Mašků z Rešina (Z tábořské knihy černé, 173). — 5. V téže knize je zmínka o Danihel Čá p o v i, rychtáři ložním, synovi vzpomenu-tého Adama. Danihel byl třikrát ženat; s vdovou Holubkou vyženil výstavný hostinský dům č. 15 n. (Thir, St. d. I, 124); r. 1600 byl purkmistrem a zemřel roku 1614 (Z táb. kn. č., 334). — 6. Ženou Adama Čá p a, zemřelého 1593, mohla být Anna, nebo některá z hojného jeho příbuzenstva; jiná Anna byla ženou soukeníka Jiří-ka Čá p a, kterýž po r. 1588 bydlil v č. 244 n. a zemřel před rokem 1616 (Thir, St. d. II, 575 a »Z tábořské knihy černé« 297, poznám-ka). — 7. O Čá p e c h v Táboře jsou ještě další zmínky jak v uvá-děném díle Thirově, tak v »Z tábořské knihy černé« (str. 53, 150, 154, 223, 298, 324, 341, 353). B. Plánský, býv. štkpt. děl. v. v.

60. Janovský. — Ve vyznání Švábkově v »Tábořské knize černé« je zápis o »přivěšeným listě v Praze vod pana Janovského« (rozuměj rytíře Heřmana Janovského z Janovic, připomínaného 1511—1524 v Pal. V, 348, 450, 464 i j., v Kol. Sb. 286 atd.)

B. Plánský, býv. štkpt. děl. v. v.

105. Hruškové. — Příjmení to bylo v XV.—XVI. stol. již zcela obvyklé (srvn. na př. mydlářský tovaryš pražský Hruška u Wintra, Český průmysl, 391), ale byly též dvě rodiny vladýcké toho jména, ve veřejném životě proslulejší Hruškové z Priesen bei Postelberg, (srvn. Sedl. Mist. 63) a Hruškové z Trkova (u Sedlčan, srvn. Sedl. Mist. 900). Z oné rodiny se připomíná na počátku XVI. stol. často v AČ XXX, XXXII i j. Jakub Hruška z Witoses bei Postelberg, (srvn. Sedl. Mist. 29), nakonec »krále Jmti při komoře české rada«. Druhá rodina Hrušků se záhy za-koupila na Táboře a proslula v dějinách města (srvn. Kolář, Sb., 139 n.; u Thira St. d.). Již r. 1465 byl Václav Hruška měst-ským rychtářem a jeho potomek, který se psával »z Trkova« (ne-bo neprávem »z Strkova«, ačkoliv Strkov u Tábora nebyl původis-těm rodu), nabyl koupí též Kovářova (naproti hradu Orlíku, srvn. Sedl. Misst. 450) s vůkolními dědinami (srvn. Slavík, 35 n. a 122), seděl v městské radě na Táboře r. 1512, býval v potomních letech purkmistrem atd. V AČ XI, 508 je r. 1500 poháněn k soudu komor-nímu Mikulášem Kavkou z Řičan a na Štěkně Jan Hruška ze Strkova, měšťténin z Tábora. V jiné při r. 1523 je psán »z Trkova« AČ XXXII, 530, 602). Proti tomuto Hruškovi strojili úklady bratři Litochilbové (»Z tábořské knihy černé«, 172, 270, 272, 290).

B. Plánský, býv. štkpt. děl. v. v.

142. Grill. — Velmi staré rodové jméno, připomínané v XV. stol. zhusta na Rakovnicku. Jan Gryll (původně Cvrček), narozený 1526 v Ra-kovnicku a zemřelý 1597 tamže), známý vzdělaný a výmluvný ra-kovnický primátor, byl roku 1571 obdarován erbem a přídomkem »z Gryllova«. Potomci byli usazeni v Saaz, v Lounech, v Sla-ném a v okolí. Četné soujmenné rody jsou na Budějovicku a vůbec v jižních Čechách, v býv. Slezsku, na Litovelsku, Roky-cansku, Královéhradecku a jinde. Mnozí soujmenovci byli Českými bratry a po r. 1620 se vystěhovali do Německa, kde dosáhli význač-ných postavení. Rudolf Kryl, kronikář rodu.

142. Grill. — 1. Kniha »50 let stát. č. reálky Dr. A. Zátky v Budějovi-cích«, 120 uvádí jako absolventa VII. tř. r. 1901 Karla Grilla, narozeného v Kratochvíli u Netolic, vrchního inspektora ředitelství ČMD v Praze. — 2. Táž kniha, 145 zaznamenává absolventa VII. tř. z roku 1932 Jana Grilla, narozeného v Budějovicích, nyní ve Štikově — 3. Catalogus cleri diecése budějovické z roku 1940,

102 jmenuje administrátora Jana Grilla v Rehberg, pošta táž, vikariát z Bergreichenstein. — 4. V Budějovicích žije N. Grill, podúředník ČMD, otec dvou dcer a syna.

B. Plánský, býv. štkpt. děl. v. v.

142. Grill. — V Černilové u Hradce Králové žil roku 1775 Mikuláš se synem Václavem. Roku 1933 žili Krylové na Slezském Předměstí, města Hradce Králové. Hš.
142. Grill (Gryll) Lorenz, profesor lékařství, Ingolstadt, zemřel 1660. Erb: V černém štítě zlaté břevno, v něm černý lev. Nad a pod břevnem zlatý cvrček. Klenot: Černá uzavřená křídla se zlatým břevnem. Přikryvadla: černá a zlatá. Hš.
143. Lev. — Vyskytovali se v Krouné u Vysokého Mýta. Hš.
145. Jihlavec. — Roku 1933 žili a žijí snad podnes v Hradci Králové Hš.
162. Cenefels. — Dne 19. února 1753 narodil se Jiřímu Czenefelsovi, měšťanu domažlickému, mlynáři bez mlýna, bydlícímu v Bezděkovském Předměstí (části města Domažlic) č. 19, a jeho manželce Zuzaně, oběma svobodným a počestným, syn Jan Karel. Karel Czenefels obdržel roku 1778 v Praze právo městské. VI. Holejšovský.
163. Holý. — Bádání o rodu Holých konala před lety matka prof. MUDra Bohumila Karla Prusika, rozená Holá, která prý sledovala stopu až do začátku XV. stol. Bližší zprávy může podati p. Josef Holý, Malesice 120, nebo Ing. Holý, velkostatkář, dvůr Chýně, p. Hostivice. Dr. Krajník.
163. Holý. — MUDr Jiří Holý, lékař I. čes. int. odd. prof. K. Hynka, Praha II., Všeob. nem.; byt: Praha-Košíře, Na Šmukýrce č. 2113. MUDr Ludvík Schmid.
166. Šultys z Felsdorfu. — O rodu psal Josef Lacina v Sborníku historickém I., str. 257 n. a v svých Pamětech kr. m. Slaného I., 138 n. Otec direktorův slul Mikuláš (zemřel před rokem 1568), matka Dorota. — Mikuláš Š. měl svatbu 12. července 1613 v Kutné Hoře; kdy se narodil, není známo, ale ženil se mlád («cui nondum facie barba resecta cadit»). Srv. i Dačický, Paměti II, 136. K. Hrdina.
166. Šultys z Felsdorfu. — Kromě Š. z F. byli též Šultysové (Šultesové) z Čimic. Připomínají se v deskách zemských 10, fol. I 2 (Havel); 18, fol. I 28 (Václav a Kristina); 136, N 25 (Havel) atd. VI. Holejšovský.
167. z Tempis. — Dne 4. srpna 1729 u sv. Václava na Menším Městě Pražském byl pokřtěn Jan Vilém Dominik, manželský syn urozeného a statečného pána Josefa Xavera z Tempis, rady král. nejv. purkrabského soudu a vrchního písaře, a urozené paní Anny Barbory, rozené von Gabler. Kmotrem byl urozený pán Vilém Leopold Richter, svědky urozený pán Jan Arnošt Gabler a urozená paní Ludmila Hippmannová. — Josef Xaver von Tempis byl asi starším bratrem Johanny v. Tempis a oba byli dětmi Matyáše Valentýna Tempese, roku 1726 nobilitovaného. VI. Holejšovský.
170. Raba. — Stč. osobní jméno R. vzniklo z apelativa »raba«, »rabo« (od »robotik«), jež značilo sluhu slovanských pohanských kněží, konajícího denní služby a posluhujícího toliko nižším bohům, jako Nemise v Arkoně, Gílbogu v Retře (Krok II, 385). — V polštině slovo »raba« znamená tolik co »roba« = nevolnice. VI. Holejšovský.
172. Ženíšek Josef. — Záznamy o jeho narození jsou asi v matrikách fary na Proseku Podle oddacího listu (knihy I, list 62 z r. 1796) se provdala Kateřina, 23letá dcera Josefa Ženíška, sedláka v Kobylisích č. 16, za Matěje Škrábka v Kobylisích č. 15. Dr. Krajník.

Dr Jiří Čarek:

Rodopisné prameny v archivu hlav. města Prahy.

Archiv hlavního města Prahy je archiv v pravém smyslu, jeho kořeny stojí pevně v minulosti města a souvisejí těsně s úřední činností všech samosprávných orgánů pražských měst i obcí připojených v rámci Velké Prahy. Základem městského archivu byly vlastně všechny důležité listiny zajišťující městské svobody a měšťanský majetek a těžké i pevně vázané městské knihy uložené v truhlicích a skříních na radnici. Takové byly prvotní archivy samostatných měst pražských. Po jich spojení r. 1784 byly sice archivy jednotlivých měst sloučeny v jediný společný archiv a svěřeny správě magistrátních radů, ke skutečné organizaci archivu jako řádného úřadu došlo však teprve roku 1851. Také potom zůstal ráz archivu čistě v rámci městské samosprávy. Erben soustředil všechny pozůstatky činnosti starých městských kanceláří a jejich archivů a shromáždil tak všechna privilegia a listiny i mnoho městských knih, pokud byly v rukou městských úřadů; také spisový materiál, složený tehdy v kostele sv. Mikuláše, připojil k archivu. Později byly získány i městské knihy, které byly u různých soudů, knihy perkmistrovského úřadu atd. Konečně byly v nové době do archivu hlav. města Prahy přeneseny gruntovní a pozemkové knihy připojených obcí a také spisovny některých těchto obcí. S archivem spojena hlavní spisovna, která přijímá novodobý spisový materiál všech městských úřadů.

Z této povahy archivu hlav. města Prahy jako souboru archiválií, jehož kořeny rostou přímo z městské samosprávy a z funkce městských orgánů, vyplývá také význam a poměr archivu k rodopisnému badání. Je pochopitelné, že městský archiv pražský může tedy sloužiti výlučně rodopisu pražskému, totiž pátrání po minulosti pražských rodin v širším smyslu, tedy starých rodin měšťanských i obyvatelů předměstí a vesnic v obvodu dnešní Velké Prahy. V tomto rozsahu je vedle farních matrik prvořadým pramenem, bez kterého nemůže rodopiscova práce dojiti žádoucího úspěchu.

Poněvadž celý archiv souvisí těsně se životem města, lze vlastně v určitých případech užití téměř všech druhů archiválií i fondů v něm uložených pro rodopisná studia, ať jde o listiny, městské knihy nebo jiné rukopisy, popisní materiál nebo o spisovny. Některé fondy nebo jejich části lze ovšem označiti za materiál spíš rázu obecného, pořízený v zájmu veřejném, jiné za záznamy a dokumenty čistě personální, které vznikly k potřebě soukromých osob. Každého rodopisce

bude ovšem zajímaví především tato druhá skupina. Těmto fondům musíme proto věnovat větší pozornost a ujasnit si jejich složení a rozsah, abychom tak získali přehled o tom, kdy a jak lze těchto pramenů v archivu hlavního města Prahy s úspěchem užíti.

Z listinných fondů mají pro rodopis význam především dvě oddělení. První je označeno značkou »IV«. Obsahuje okrouhle 34.000 fascikulů ve kterých jsou uloženy osobní dokumenty pražských měšťanů před r. 1784. Jsou tu výuční listy vydané cechmistry pražských i cizích cechů, výtahy z knih o dluzích i o nemovitém majetku, testamenty a smlouvy, největší část listin tvoří však křestní, rodné i zachovací a výhostní listy od konce 16. stol. až do r. 1784. Jsou to t. zv. requisita civium, doklady, které jednotlivci předkládali chtějíce dosáhnouti měšťanství v některém z pražských měst. Tyto listiny nebyly jim po udělení měšťanského práva vráceny, nýbrž zůstaly u městského úřadu, a tak se zachovaly ve velkém množství dodnes. Poněvadž jde o doklady osob, které žádaly o měšťanství, nalezneme ve sbírce listiny vydané nejen pražskými úřady, nýbrž z velké části venkovskými i cizími městy, vrchnostmi i farami. Sbírká označená »IV« obsahuje výhradně doklady měšťanů samostatných měst pražských před r. 1784 a je tedy význačným pramenem pro rodopis Pražanů v 17. a 18. století.

Po spojení čtyř měst pražských se stalo také měšťanství společným a bylo udělováno magistrátem hl. města Prahy. Koncepty měšťanských dekretů byly pak i s přílohami ukládány ve zvláštním oddělení v chronologickém pořadí. Toto druhé oddělení requisit civium se zachovalo téměř v úplnosti; jedině ročník 1808 se asi již před mnoha desíletími ztratil. Poněvadž podmínkou ku přijetí do městského svazku bylo předložení řádného křestního listu, obsahují téměř všechny akty tyto důležité osobní doklady. Jenom výjimkou je tu akt bez dokladu; v tom případě jde obyčejně o čestné měšťanství nebo obecně známou osobnost. Requisita civium po r. 1784 obsahují celkem 164 objemné kartony. Poslední měšťanské dekrekty jsou z let 1863 a 1866. Avšak již od roku 1850 ubývá rychle počtu osob, které se ucházely o pražské měšťanství, poněvadž toto pozbylo zrušením starého patrimoniálního zřízení veškerého významu, neboť přestalo býti znamením osobní svobody a zároveň legitimací k držbě nemovitého majetku a k provozování řemesel a jiných povolání ve městech.

Také v druhé polovině minulého století žádali ještě někteří pražští občané o udělení měšťanství. Dekrekty, jimiž bylo jednotlivým osobám měšťanské právo přiznáno, jsou uloženy v archivu pod značkou III-85. Ve třech objemných svazcích jsou tu uloženy zmíněné akty obsahující kromě vlastního rozhodnutí o přijetí za měšťana ještě jména přijatého i jeho manželky, jejich data narození a udání jejich dřívější příslušnosti.

Tyto sbírky listin jsou v archivu řádně zkatalogisovány a rozepsány v lístkovém indexu, takže jsou každému badateli snadno přístupné a přehledné. Publikovány tiskem tyto sbírky nebyly.

Ostatní oddělení listin nemají osobního vztahu k rodopisu, poně-
vadž se jejich materiál vztahuje spíš k veřejným zájmům, méně pak
k soukromým osobám. Proto mohou tyto listiny přispěti sice v ur-
čitých speciálních případech, avšak obecně je nelze označiti za pra-
men ke studiu rodopisu.

Oddělení rukopisů v archivu hlav. města Prahy sestává z měst-
ských a cechovních knih starých měst pražských a z pozemkových
a gruntovních knih obcí připojených ku Praze. V tomto fondu na-
lezneme mnoho pramenů, které mohou poskytnouti vítané poučení
o rodopisu starých rodin pražských. Především jsou to ovšem
městské knihy, které vznikly z úřadování městských písařů a kan-
celářů ve čtyřech městech nebo jsou výsledkem činnosti městských
úřadů spojené Prahy po roce 1784.

S rodopisného hlediska zasluhují povšimnutí především:

a) Knihy měšťanských práv, které jsou do jisté míry paralelní se
sbírkou requisit. Obsahují zápisy o udělení měšťanství, při čemž
se velmi často poznamenává, odkud nový měšťan přichází a čím do-
kázal svůj čestný původ i zachovalost. Někdy je také zapsáno jeho
zaměstnání. Zápisy měšťanských knih poskytují tedy spolehlivé údaje
o původu měšťanských rodin pražských od 14. až do 19. století. Ne-
zachovaly se nám však ve všech městech stejně. Nejlépe jsou ucho-
vány na Starém Městě, kde máme celkem neporušený sled zápisů
již od r. 1324 až do r. 1850. V řadě staroměstských knih, na které
navazují bez přerušení zápisy spojené Prahy, chybí jediné období
let 1394—1423. Jiného přerušení není. Novoměstské knihy obsahují
léta 1518—1784, malostranské 1545—1564 a 1578—1793, hradčanské
pouze léta 1566—1671¹⁾ 2).

Z těchto knih měšťanských práv uveřejnil Josef Teige seznamy
staroměstských měšťanů v letech 1324—1620. Týchž knih užil pak
Ant. Podlaha ve svých Materiálech ke slovníku umělců. K podob-
nému účelu prohlédl knihy měšťanských práv také Jan Herain. Vý-
sledkem jeho široce založené práce je velká kartotéka zpráv o čes-
kých umělcích, která měla býti podkladem pro slovník umělců. K
jeho sepsání však nedošlo. Alespoň část tohoto materiálu zpracoval
však K. V. Herain ve své studii České malířství od doby rudolfinské
do smrti Reinerovy³⁾.

b) Knihy zřízené k zajištění nemovitého majetku měšťanů. Jsou
to knihy trhových smluv (*Libri contractum*), které jsou v první řa-

¹⁾ Podle knih měšťanských práv pořídil Václav Líba »Seznamy praž-
ských novoměstšanů za léta 1618—1635« v ČRS VII.-VIII., 8-35, 121-158.
— Viz též: Týž, Kolik obyvatelů měla Praha před třicetiletou válkou a po
ní, Český časopis historický, XLII, 332-347.

²⁾ Signatury knih měšťanských práv: Staré Město č. 986, 2099, 992,
534—553; Nové Město 554—566; Malá Strana 2212, 2213, 567—572; Hrad-
čany 573.

³⁾ Jos. Teige, Seznamy měšťanů Pražských. I. Staré Město, Almanach
král. hlav. města Prahy IV—VIII (1901—1905). — Ant. Podlaha, Mate-
riale k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách, Památky
archeol. XXXIV, str. 258 a 522. — K. V. Herain, České malířství od doby
rudolfinské do smrti Reinerovy, Praha 1915.

dě pramenem pro dějiny jednotlivých domů a pro historický místopis pražský, avšak zároveň významnou pomůckou k sestavení příbuzenských vztahů mezi měšťany, neboť zachycují sled majitelů domů a jejich střídání. Nejvýmluvnější jsou ovšem tam, kde zůstával dům v rukou několika generací téže rodiny. Kontraktním knihám stojí těsně po boku vedlejší paralelní řady knih obligačních atd. Také manuály jsou zachovány. Tyto druhy byly vedeny v každém městě zvlášť až do r. 1850. Zachovaly se ve všech městech celkem v úplnosti, alespoň v hlavní řadě knih kontraktních již od počátku 15. století. Z těchto rukopisů bylo publikováno poměrně málo a to formou pro rodopisného pracovníka těžko použitelnou. Tomkovy i Teigovy Základy starého místopisu pražského se omezily jenom na určitý časový rozsah a kromě toho Teige zpracoval vlastně jenom malou část Starého Města a jeho práce je pro rodopisce nepoužitelná, poněvadž nemá rejstříku. Tím důležitější je užití vlastních rukopisů, které jsou opatřeny vesměs rejstříky, ovšem ve starším období, před polovinou 17. věku, seřazenými podle křestních jmen. Krátké období první poloviny 17. století zpracoval z těchto knih V. Liva ve své studii o Praze pobělohorské⁴⁾.

Ke kontraktním, obligačním a jiným knihám tohoto rázu, jež povstaly funkcí vlastních kanceláří městských, přistupují ještě podobné knihy úřadů šestipanských, úřadu perkmistrovského a postranních práv a jurisdikcí. První jsou uchovány od 16. století, viničné knihy od polovice 15. věku. Knihy postranních práv uložené v archivu hlav. města Prahy jsou nestejně staré. Při některé jurisdikci jsou již od 16. století, při jiné teprve od 18. věku. Souvisí to se způsobem, jakým se tyto knihy dostaly do archivu. Mladší knihy byly totiž po roce 1850 převzaty k soudu, který měl vésti nové pozemkové knihy a potřeboval pevný základ právní, a odtud odevzdány archivu, kdežto starší knihy některých jurisdikcí zůstaly při tom v rukou někdejších držitelů postranních práv (na př. u maltézske jurisdikce).

c) Knihy smluv svatebních, knihy testamentů a inventářů tvoří třetí skupinu městských knih, důležitých pro rodopisce. Prvních je poměrně málo, zato bohatší je řada kšaftů. Libri testamentorum jsou zachovány u Starého a Nového Města již od poloviny 15. stol., u obou dalších měst od 16. věku. Mají též chronologický systém zápisů, jsou však alespoň z největší části opatřeny rejstříky. Mnoho je z nich jako za starších kontraktů, rozepsáno v lístkovém indexu archivním, bohužel nikoli systematicky. Knihy inventářů máme ze 16.—18. století. Jsou ovšem pro každé město zvláštní; na Novém Městě byly dokonce děleny podle městských čtvrtí. Doplnkem právě zmíněných knih jsou ještě knihy kvitancí, zachované na Starém i na Novém Městě již od sedmdesátých let 15. století, a libri condictionum, které počínají v obou těchto městech v 16., na Malé Straně v 17. věku.

⁴⁾ Václav Liva, Studie o Praze pobělohorské III. Změny v domovním majetku a konfiskace, Sborník příspěvků k dějinám hlav. města Prahy IX. 1935.

d) Židé měli svoje vlastní knihy. Jsou to především Libri Judeorum albi. Tato velká řada velmi objemných svazků počíná již v poslední čtvrti 16. věku. Obsahuje celkem 93 knihy, ve kterých jsou zapsány smlouvy týkající se židovských nemovitostí. Kromě těchto hlavních knih židovských jsou ještě zvláštní libri contractuum z let 1670—1850, knihy testamentů od roku 1681, knihy inventářů, kvitančí a obligací od roku 1773 až do poloviny minulého století.

e) Gruntovních a pozemkových knih obcí připojených k Velké Praze lze užítí rovněž k rodopisnému badání. Je jich v archivu hlav. města Prahy na 700. Většinou obsahují zápisy z 18. a 19. století, které sahají dále zpět do 17., jenom zřídka do 16. věku. Zachycují souvisle sled usedlíků na selských gruntech v okolí staré Prahy. Některé z knih mají reálná folia, která usnadňují pátrání, mnohá udržují však chronologický systém zapisování, pomáhající orientaci jenom někdy rejstříkem. Proto bývá hledání dosti obtížné.

Poněvadž gruntovní knihy byly často zakládány pro celé panství společně, musely býti do městského archivu postoupeny i některé knihy, které se vztahují kromě obcí k Praze připojených také na vesnice mimopražské, náležející kdysi témuž panství. Proto genealog nalezne v archivu prameny pro selský rodopis nejen okrajových čtvrtí Velké Prahy, nýbrž i nejbližšího pražského okolí⁵⁾.

f) Knihy popisní jsou pro rodopis nejvýznačnější skupinou rukopisů. Sestávají ze tří hlavních druhů: starých popisů, protokolů odadaných a protokolů zemřelých. K nim se pak pojí ještě soubor osobních listů pražských obyvatel a protokoly o vydaných pasech, cestovních knížkách atd.

Staré popisy obyvatelstva byly původně rozděleny podle čtvrtí. Nepočínají všude stejně. Zatím co na Novém Městě zaznamenává první kniha obyvatelstvo z let 1811—12, na Starém Městě počínají popisy teprve r. 1814. Společný popis malostranský a hradčanský je teprve z let dvacátých, obsahuje však některé starší záznamy, převzaté asi z nějaké starší pomůcky, takže v určitých případech lze tu zjistiti bydliště i s počátku 19. století. Nejdříve byly tyto staré popisy psány do jediné knihy pro každou ze tří čtvrtí. Taková kniha sloužila popisu obyvatelstva ve dvou až čtyřech letech. Je rozdělena marginální abecedou na oddíly podle prvního písmene jména. V těchto oddílech dále se pak zapisování podle popisních čísel; na konec každého oddílu se zapisovaly změny a doplňky. Každý zápis obsahuje příjmení i jméno, rok narození, zaměstnání, poznámku, zda

⁵⁾ V archivu hlav. města Prahy jsou uloženy pozemkové knihy bývalých panství: Brnky, Břevnov, Březiněves, Břežany Panenské, Bubny, Čakovice, Ďáblice, Dejvice, Hlubočepy, Holešovice, Horoměřice, Hrdlořezy, Chrástany, Chvaly, Chvatěruby, Jlonice, Kamýk, Karlín, Karlštejn, Kbely—Vinoř, Klecany, Kojetice, Krč, Libeň, Michle, Miškovice, Motol, Nelahozeves, Nusle, Ovenec, Pakoměřice, Počernice, Podolí, Práche, Radlice, Roztoky, Ruzyně, Sedlec, Statenice, Strahov, Středokluky, Sukdol, Tachlovice, Troja, Tuchoňovice, Tursko, Uhřetěves, Újezd Trněný, Veltěž—Zdíby, Velká Ves, Větrušice, Vysočany, Vyšehrad, Záběhlice, Zbuzany; kromě toho ještě knihy pro vesnice pražské kapituly.

jde o svobodného či ženatého, a záznam o bydlišti. Křestní jméno a rok narození manželky se objevuje teprve okolo r. 1820.

Podrobnější jsou popisy z let 1825—40. Jsou v každé čtvrti sepsány v jediném abecedním pořadu pro celé období šestnácti let a proto sestávají vždy z několika knih. Zápisy obsahují tu příjmení i jméno muže, jméno ženy, letopočet jejich narození, zaměstnání mužovo, jeho rodiště a údaje o bydlišti. Jenom ve vzácných případech, vlastně výjimkou, jsou připsána jména dětí a letopočty jejich narození. Staroměstské a novoměstské popisy jsou pečlivěji psány a zachovávají celkem dobře abecední pořad jmen. Malostranský popis je sice méně pečlivý, zato však obsahuje často ještě další poznámky, na příklad rodné jméno manželky, jméno jejího otce, rok sňatku, datum a číslo měšťanství atd. Tyto poznámky nejsou pravidlem, ale jsou velmi časté.

Zbývá poznamenati ještě, že tyto staré popisy nezaznamenávaly skutečně všechny osoby, které tehdy v Praze bydlily. Nebývají zde pravidelně zapisováni podnájemníci a spolubydlící, proto tu na př. nejsou obyčejně zapsány služebné, uředníci atd. Avšak také další členové rodiny, na př. matka bydlící u ženatého syna nemusí být zapsána. Podobně dospělý syn, pokud se neoženil a bydlí společně s rodiči. Nenaleznou se tu ovšem vojáci, kromě vyšších důstojníků, kteří nebydlili v kasárnách, nýbrž měli vlastní byt občanský. Podobně, jako není úplnosti v zapisování, není také zápis vždy zcela přesný. Rok narození a rodiště nejsou někdy zcela bezpečné. Letopočet, vypočítaný asi podle ústně udaného stáří osoby, odchyluje se někdy o jeden nebo o dva roky; rodiště bývá mylně označeno: »Praha« u těch osob, které bydlely od dětství dlouhá léta v Praze, i když se narodily na venkově. Příčina těchto omylů tkví ve způsobu zapisování, které se zřejmě dalo jen podle ústního podání. Budiž však podle pravdy konstatováno, že zmíněných chyb není mnoho.

Tyto popisy obyvatelstva mají pokračování v řadě mladších knih podobné úpravy, které obsahují v jediném abecedním pořadí zápisy o obyvatelstvu všech městských čtvrtí z let 1840—70, celkem ve 128 knihách. Jsou ještě podrobnější a spolehlivější, neboť udávají často nejen přesnější data narození, nýbrž i jména a data všech dětí. Nejmladší konskripce z let 1870—1920 je psána v podobné úpravě na volné listy. Veliké množství těchto listů vyplňuje 414 fasciкул. Paralelní k těmto popisům obyvatelstva, jsou osobní listy; udávají často nejen přesnější data narození, nýbrž i jména a data narození všech členů rodiny, jejich zaměstnání a příslušnost a často i poznámky o jejich sňatku, přestěhování, úmrtí atd. Tvoří rozsáhlý a velmi důležitý fond více než 900 svazků, rozdělený podle příslušnosti na oddíl Pražanů, vyloučených Pražanů, cizích příslušníků a cizinců.

Židovské Město mělo až do r. 1870 vlastní popisy obyvatelstva úplně oddělené od křesťanských. Starší z nich obsahují zápisy z dvacátých let minulého století (1821—28), mladší z let 1830—70. Zápisy se celkem podobají způsobu křesťanských popisů.

Doplňkem k popisům obyvatelstva jsou protokoly oddaných a zemřelých. První počínají v letech 1785—8. Až do roku 1814 byly vedeny v každé čtvrti zvlášť, potom byly spojeny a každý rok zapisovány do jedné knihy. Tyto protokoly jsou v souvislosti s vydáváním povolení ke sňatku, která vydával magistrát. Jsou tu však zapisována nejen povolení, nýbrž i hlášení farářů o vydání křestního listu, ať rovněž ke sňatku nebo legitimaci, získání plnoletosti atd. V každé knize jsou zápisy chronologické, k orientaci byly pak připojovány na konci knihy rejstříky podle první písmeny jména. Zápisy podávají údaje o bydlišti, o jménech a příjmeních oddáváných, jejich stáří, zaměstnání i rodišti, záznam o tom, kdo a kdy vydal povolení ke sňatku, a uvádějí datum a místo svatby, nebo vydání křestního listu. Knih tohoto druhu je velká řada. Zapisování se totiž dalo až do roku 1869. 25. ledna 1869 je zapsán poslední záznam. Protokoly oddaných jsou velmi užitečný pramen rodopisný, avšak jen tehdy, víme-li, že se sňatek skutečně slavil v Praze, a známe zároveň jeho rok nebo aspoň přibližně dobu. Jinak je hledání obtížné.

Protokoly zemřelých jsou podobného rázu jako knihy oddaných. Počínají již roku 1777; jsou nejprve zachovány mezerovitě, od roku 1715 v souvislé řadě. V jich vedení se pokračuje vlastně dále. V archivu hlav. města Prahy jsou uloženy protokoly do r. 1923, celkem 92 svazky. Jsou psány podobně chronologicky, většinou pro každý rok obširný svazek. Jsou opatřeny rejstříky, ve kterých jsou v první polovině století muži i ženy pohromadě, v mladších ročnících je vždy první sloupec rejstříku pro muže, druhý pro ženy. Zápis obsahuje kromě pořadového čísla udání o místě (čp.) a datu úmrtí, o příslušné faře, o jméně a příjmení zemřelého, jeho stáří a povolání, jakož i záznam o příčině smrti a jméně lékaře, který vystavil úmrtní list.

Druhý typ protokolů zemřelých jsou knihy ohledání mrtvol. Obsahují v chronologickém pořadí zápisy o datu úmrtí, bydlišti, jméně i zaměstnání zemřelého, o hodině a příčině smrti a stáří mrtvého, potom statistické záznamy a jméno lékaře. Poněvadž jde o čistě úřední zápisy ohledací bez významu popisního, nemají knihy rejstříků a jsou tedy pro rodopisné pátrání v praxi bezcenné. Knih je celkem 15. Jedenáct pro Staré Město z let 1825—96, jedna pro Nové Město 1855—67 a tři pro Židovské Město z let 1825—79⁶⁾.

Právě tak, jako měli židé zvláštní popisy obyvatelstva, měli i protokoly narozených, oddaných a zemřelých. Některé z těchto židovských knih mají velký význam, poněvadž, pokud je nám známo, jsou podobné záznamy zachovány u náboženské obce neúplně. Protokoly narozených jsou rozděleny, pro muže od 1797 do 1858, pro ženy 1816—1863. Obsahují jména dítěte i rodičů a datum narození, případně obřízky. Sňatkové protokoly židovské jsou z let 1834-58, úmrtní z let 1817-58.

K popisním knihám náleží ještě některé vedlejší řady záznamů. Jsou to seznamy mladíků narozených v letech 1861—1919 a domo-

⁶⁾ Číslo rukopisů 3473—87.

branců z let 1869—1882, pořízené k účelům vojenským, dále protokoly vydaných domovských listů, protokoly o vydaných pasech z let 1827—60 a protokoly o cestovních knížkách Pražanů i cizích příslušníků z let 1829—1919.

Někdejší předměstí a jiné osady a vsi v těsné blízkosti Prahy, pokud byly připojeny zákonem z roku 1920 k hlavnímu městu, zanechaly také popisní materiál, uložený dnes v archivu hlav. města Prahy. Bohužel jde o materiál kusý a neúplně zachovaný. Celkem lze říci, že pro první polovici minulého století se mimo vlastní pražská města nezachovalo téměř nic. Teprve kolem roku 1860 se objevují u některých předměstí popisní knihy, rozdělené pravidelně na knihy domácích a cizích příslušníků (Dejvice, Šárka a Bubeneč, Holešovice, Michle, Podolí a Dvorce, Vyšehrad; z pozdější doby jsou popisy Košíř, Libně a s počátku 20. stol. z Vršovic). K tomu se pojí protokoly zemřelých z Holešovic (1862—76) a z Vyšehradu (1826—42, 1861—76) a protokoly o vydaných pracovních a čeledních knížkách (Holešovice, Krč, Libeň, Vyšehrad) a o vydaných domovských listech (Butovice, Holešovice, Hostivař, Jinonice, Karlín, Kobylisy, Košíře, Libeň, Motol, Nusle, Sedlec, Smíchov, Strašnice, Střešovice, Veleslavín, Vršovice, Vyšehrad a Záběhlce).

Popisní knihy archivu hlav. města Prahy, zejména staré popisy, byly pro svůj význam vždy vyhledávány rodopisnými pracovníky. V poslední době jsou nevyčerpatelným pramenem zejména pro zjišťování arijského původu. Již několik let jsou tyto popisy nejvyhledávanějším fondem archivu. Starý a poměrně chatrný papír těchto knih ovšem velmi trpí neustálým vyhledáváním záznamů, a proto vyžaduje zvýšené pozornosti. Správa archivu se tedy již před delší dobou rozhodla nepředkládati protokoly badatelům, nýbrž svěditi pátrání v nich jediné rukám odborných úředníků. Správa archivu však každému ochotně vyhoví a vyhledá potřebné zápisy a jejich výpis vydá žadateli (dávka za úřední výkon 5.—K).

Konečně také oddělení spisovny může někdy přispěti při rodopisném pátrání po pražských rodinách. Toto oddělení má vlastně dvě části: spisovnu hlavní a registratury připojených obcí. První může přispěti zejména v otázkách, které se týkají osob kdysi zaměstnaných u obce, nebo při pátrání po legitimaci, civilním sňatku atd. Tento fond nemá však již pro rodopisce tak dalekosáhlý význam, jako předešlé. Jednak je někdy hledání obtížné, jindy jsou prameny poměrně málomluvné (tak bývají někdy osobní spisy obecních zaměstnanců zcela neužitečné pro rodopisce). Některé části byly také skartovány. Pomůckou při pátrání v hlavní spisovně jsou protokoly a indexy. Tyto jsou až do roku 1844 vpisovány ke každému roku do jediné silné knihy. Po r. 1845 psaly se vždy pro několikaletou periodu společné indexy v řadě knih. V mladších obdobích jsou rozděleny také podle věcných kategorií (politica oeconomica atd.). Ve všech indexech jsou pohromadě hesla jmenná i věcná v abecedním pořádku.

Málo by rodopisce potěšily spisovny připojených obcí, starých předměstí a vesnic. Tyto registratury jsou velmi nestejného rázu. Některé obce si uchovaly mnoho spisového materiálu, jiné nemají

téměř nic. Také nejsou ještě všechny staré spisovny pro nedostatek místa soustředěny v archivu a některé tedy zůstávají u místních úřadoven. Avšak i to, co archiv převzal, bývá zřídka úspěšnou pomůckou při rodopisném pátrání, neboť jde o materiál často velmi kusý a pro neodborné vedení někdejšího úřadování nepřehledný. Pro nedostatek indexů a jiných pomůcek i pro nedostatečné umístění spisů, pro které archiv bohužel nemá vhodných místností, stává se také hledání v některé z předměstských spisoven téměř nemožným.

Kromě fondů čistě městského rázu uchovává archiv hlav. města Prahy také jiné archiválie. Z nich pro rodopisné badání bývají nejčastěji vyhledávány archivy cechovní, k nimž náleží také archiv pivovarský. Sestávají z listin a knih. Z listin mohou mít pro rodopis význam jenom výuční listy, které jsou zařaděny do sbírky »IV« a rozepsány do jmenného indexu lístkového. Cechovní knihy nejsou u všech cechů stejně zachovány. Většinou jsou z 19., někde i z 18. století. Knihy mistrů a učedníků mohou být pramenem jenom tam, kde byly pečlivěji vedeny. Nejčastěji udávají však jen jména a data mistrovství nebo vstupu do učení nebo služby a postrádají všech dalších záznamů. Největší archiv měli mlynáři. Tento má i svůj zvláštní starý index upravený přehlednou formou. Obsahuje řadu listin nejen k jednotlivým objektům, nýbrž i dokumenty čistě osobního rázu, důležité pro rodopisce.

Přehlédneme-li právě popsany materiál, pozorujeme, že nejčastěji vyhledávaným pramenem jsou staré popisy a protokoly oddaných i zemřelých. Starých popisů musí užití každý, kdo hledá svoje dědy a pradědy usedlé v Praze před 100—150 lety. Jen v těchto popisech lze zjistiti bydliště pražské rodiny a tím dospěti ke zjištění farnosti, ve které byly křtěny jejich děti, tu lze zjistiti, zda se praděd narodil v Praze nebo přišel z venkova. Protokoly oddaných jsou jediný pramen, kde se můžeme dovědět, v kterém chrámě slavil dědeček a pradědeček svatbu. Tyto popisné záznamy spolu s matrikami pražských far tvoří tedy základ veškerého rodopisného pátrání v minulosti pražských rodin.

Pro starší období nastupují pak především requisita civium, křestní a zachovací listy, uložené v archivu. Nalezením několika těchto dokladů lze často sestaviti sled několika generací. A jde-li o bohatší měšťanskou rodinu, pomohou také městské knihy, a to nejen knihy práv měšťanských, nýbrž především kontraktní knihy a zápisy testamentů. Jejich pomocí, zejména spojíme-li ji s konfrontací s matrikami příslušné fary, lze někdy dospěti k velmi pěkným výsledkům rodopisné práce. Správa archivu pomáhá jí, jak jsme řekli, ochotným poskytováním výpisů ze starých popisů a protokolů ke každé konkrétní otázce rodopisné a rozepsáním všech listin a requisit uložených v archivu v přehledném jmenném rejstříku lístkovém.

Celkem tedy znovu lze opakovati, co jsme řekli na počátku. Archiv hlav. města Prahy je pramenem jenom pro pátrání po rodopisu pražských rodin měšťanských a selských rodů připojených obcí a vesnic; v tomto rozsahu jest však pramenem prvního řádu.

LITERATURA.

MĚLNICKO. Vlastivědný sborník kraje Dykova. Ročník III. 1940. Vydává krajinští muzeum na Mělnice. S redakčním sborem řídí a z redakce odpovídá Josef Stáhlík.

Úpravou i obsahem je tento časopis z našich vlastivědných »sborníků« jeden z nejpěknějších. Ve třetím ročníku Karel Hrdina a Josef Stáhlík otiskují výsledky společného bádání o rodině zajímavé postavy z rozhraní XVI. a XVII. věku, humanistického básníka »Matěje Morávka Mělnického«. — František Borg. Bronec přináší zprávy »Z osudů kostela, fary a školy ve Vrbně« se servies vrbských farářů od r. 1358. — Jaroslav Havlík v článku »Karel Schöbl přítelem Máchovým?« podává několik vzpomínek na domnělého druha Máchova se zajímavými rodinnými daty. — Vojta Zeman oživuje šlechtinou památku kněze-vlastence »Josefa Ladislava Kendíka«. Zemřelý básník František Leubner dal před smrtí redakci sborníku k dispozici autentické příspěvky »Z rodopisu Fr. Leubnera«, jež zde uveřejněny s poznámkami Josefa Stáhlíka o tradici, že předkové Leubnerova rodu emigrovali kdysi z Čech do Saska. — Dr. Bohuslav Stránský shromáždil tu »Třištů vzpomínek na Viktora Dyka«. — Univ. profesor Dr. Jindřich Matiegka věnoval časopisu svou přednášku »Cholera na Mělnicku v letech 1831—1832« s výpisy z matrik. — Marie Žilková-Neumannová zaznamenává historii »Z mizelý dům čp. 27 na Mělnice«. — Vojtěch Jaromír Pelikán v článku »Heraldické záhady (II)« zjišťuje portrét posledního člena rodu svob. pána ze Zvole a Koldštejna. — Bedřich Polák v článku »Tři sta let rodu Benešova na gruntě č. 8 v Žamachách«, se zmiňuje i o naší společnosti a o historii rodu Žezulkova z Rousovic, sestavené naším nynějším správcem skladu p. přednostou F. J. Srbkem, jenž z Žezulkova rodu sám pochází. Časopis přináší cenné příspěvky i z jiných oborů vlastivědy.

POD ZELENOU HOROU. Vlastivědný sborník okresu přeštického. Ročník IX. Nákladem Okresní odbočky Jednoty učitelstva národních škol v Přešticích. Za redakci zodpovídá Frant. Bastl. Přeštice, 1941, 160 str. 10.— K.

Časopis jest určen především školní mládeži jako doplňková školní četba. Některé články však zaujmou i rodopisce: J. Viktora »Kbel« (s výčtem majitelů); To. »Bouře« (o pomníku, jež k upomínce na kamenické tovaryše Hynka Větrovského a Martina Šticha, zabitě 10. července 1861 bleskem, zřídil Jan hrabě Kolovrat Krakovský, majitel panství merklinského); Václav Faist »„Otec národa“ v našem kraji« (Fr. Palacký byl 16. IX. 1827 oddán v Předslavi u Klatov s Terezií, dcerou Dra Jana Měchury, známého advokáta z Prahy a majetníka pěti velkostatků, pocházejícího z měšťanské rodiny ze Strakonice. Svědkem mu byl klatovský hejtman a Dr. Ferdinand Heyrovský, měšťanosta z Rokycan); A. u. s. - B. »Spisovatel Jul. Zeyer přeštickému lidovému umělci« (objednává pestře malované umělecké výrobky přeštického hrnčíře Matěje Šmída; Alexander Berndorf: »O dobrotivé paní kněžně našeho kraje« (Vilemíně kněžně Auerspergové, majitelce panství Zelené Hory, příznivkyni malíře Aug. Němejce, panských dělníků i městských chudých); K. »Nepomuk« (zmínky o Šternbercích, Martinicích a šlechtě z Putzlacheru; rodiště Němejcovo; rod Mazalů a Hesův); RNDr Karel Hlávka »Lužanské zvony« (naslouchávali jim Vrchlický, Dvořák, České kvarteto [Hofmann, Suk, Wihan, Nedbal], Sládek, Myslbek, Pič, Obovský, Mařák, Rieger, Mattuš, Bráf, Vrba, Randa, Zubatý, Foerster a jiní; odzvonili Hlávkově, jeho manželce Zdeňce a sestře Matyldě); K. Štastný »Jdeme do Ptenína« (Černínové, Kolovratí, Palffy z Erdödu); Jos. Machala »Pod památnými lipami« (vodní tvrz Zbyňka z Kloušova, pánů z Merklína, Vidršperků, atd.); F. B. »Nad starým zápisem« (merklinský hrabě Hanuš Kolovrat odměnil ježovského učitele Ja-

na Tumpacha sudem piva); Alexandr Berndorf »O ušlechtilém člo-
věku« (vzpomínky na plánického rodáka Dra Ing. Františka Křížka,
jehož otec Václav [narozený 25. IX. 1803, zemřelý roku 1879 v Plzni],
obuvník, pocházel z poutního Nicova a matka Marie, rodem Bohuňková
[narozená 20. III. 1803, zemřelá 8. II. 1895 v Karlíně], ze starého plá-
nického měšťanského rodu); F. B. »Výročí narozenin Josefa Hlávky«
[narozený 15. II. 1831 v malém domku v Přesticích, zemřelý 11. III. 1908
na svém lužanském panství]; B. J. Popelář »Pověst o Malešově« (o
rytíři Diviši z Malešova a na Žitíně). Obsah ročníku doplňují básně, há-
dankářský koutek, články časové a různé jiné. V. H.

FAMILIENGESCHICHTLICHE BIBLIOGRAPHIE. Leipzig Zentral-
stelle für Deutsche Personen- und Familiengeschichte, 1942.

Dílo obsahuje sedm objemných svazků. Svazek I, 1900—1920, zpracoval
Friedrich Wecken. Vyšel ve 4 sešitech, celkem o 538 stranách. Regi-
struje 13912 knihopisných názvů. — Svazek II, 1921—1926, zpracoval
rovněž Friedrich Wecken, úhrnný obsah W. Fanghänel. Vyšel
v 5 sešitech, celkem o 438 stranách. Zaznamenává 8033 názvy. — Sva-
zek III, 1927—1930, zpracoval Johannes Hohlfeld, připojiv soupis
jmen. Čtyři sešity na 732 stranách registrují 16380 titulů. — Svazek IV,
1931—1934, zpracoval rovněž Johannes Hohlfeld i s jmenným rejtrí-
kem. V 5 sešitech o 452 stranách zaznamenává 10400 nápisů. — Svazek V,
1897—1899 (1935), obsahuje heraldickou bibliografii, kterou zpracovali
Günther Preuss-Tantzen, Johannes Hohlfeld a Egon sv. p.
von Berchem. V jeho třech sešitech o 683 stranách jest zapsáno
18699 názvů. — Svazek VI, 1936—1937, s celkovým rejstříkem, zpraco-
vali Johannes Hohlfeld a Fritz Ranitzsch. Jeho tři sešity zachy-
cují na 508 stranách 7065 bibliografických názvů. — Svazek VII, 1938 až
1941, se připravuje; bude mít dva díly: I. Knihy, II. Časopisy. — Celé
šestisvazkové dílo vyšlo ve 24 sešitech, v nichž celkem na 3342 stranách
jest obsaženo 74489 názvů knih a novinářských článků. Prodává se při
odběru najednou za hotové vázané 180 RM, brožované za 170 RM, na
splátky za 200 RM a za 190 RM. Heraldická bibliografie vyšla též zvlášť
v plátně za 30 RM, Přespočetné svazky a sešity prodávají se průměrně
po 37 RM za svazek.

DR. JAN KÜHNDEL, KRONIKA JEDNOHO RODU. Na paměť svých
předků vydal kom. rada Arnošt Rolný v 500 výtiscích jako soukromý
neprodejný tisk. Deset litografií Karla Svolinského, Vyšlo 1941. Tisk
tekstu knihtiskárna Václav Horák v Prostějově, litografie Průmyslová
tiskárna v Praze. Str. 76

Je radostné i poučné číst dějiny rodu, který se proslavil nebo který
z nepatrných začátků vyrostl ve významného činitele. A takové čtení
nám připravil kronikou rodu prostějovských průmyslníků prostějovský
městský archivář dr. J. Kühndel. V široce založeném toku vyprávění,
dosahujícího na prah monumentality či básnických hodnot líčí autor růst
rodu, který z Děrné u Fulneku oklikou se dostává do Určic, odkud přejde
do Prostějova, kde teprve dochází naplnění poslání rodu. Vydavatel nelit-
oval nákladu, aby mohl dát veřejnosti tisk, který by reprezentoval i gra-
fickou úpravou a uměleckou výzdobou velký průmyslový závod. A tak
kronika rodu Rolných svým obsahem, svými rozkošnými litografiami
K. Svolinského, svou úpravou typografickou i papírem Panekockem je
knihou opravdu po všech stránkách krásnou. F. Křížek.

ŠMEJKAL J. V.: KAVÁRNA U NÁDRAŽÍ (1808—1847). I. část staro-
pražské trilogie »Josefa a Josefina«. Vyznamenáno I. cenou nakladatelství
J. Otto, společnost s r. o., jako největší a nejslibnější přínos soutěže
prací kulturně-historických. Typograficky upravil a obálku navrhl
J. Solar. Vytiskla knihtiskárna »Orbis« v Praze písmem Baskerville.
Kresby podle dobových obrazů provedl V. Kubašta, autotypie a barevné
reprodukce grafický a umělecký ústav V. Neubert a synové na Smíchově.
Vydalo roku 1941 nakladatelství J. Otto, společnost s r. o. v Praze. 345 str.
Brož. K 95.—, váz. K 125.—.

Typicky česká memoárová práce zachycuje životní osudy staré rakovnicko-pražské rodiny v rámci idylické biedermeierovské Prahy a tehdejšího národního a kulturního ruchu. Ústředními postavami jsou tu Josefa Heichenwalderová, zakladatelka moderního pražského kavárnictví, a její dcera Josefa Lustigová, Mánesova »Josefína«. Obě ženy stýkaly se s mnoha osobnostmi blízkými a drahými českému člověku, a byly svědkyněmi mnohých událostí, v nichž ony osobnosti hrály nezapomenutelné úlohy. Své vzpomínky odevzdaly své vnučce a dceři Olze, vdově po svobodném pánu ze Scholtenů, jejíž vyprávění doplnili Hana Heichenwalderová a Vilém Pack, vnučka a vnuk Josefy Heichenwalderové; ona též vzpomínkami svého otce Eduarda, tento i vzpomínkami své matky Vilemíny. Vzpomínky jsou podepřeny řadou rodinných dokumentů a portrétů a výsledky autorova badání v různých městských a farních archivech. Změt jmen Šimrů, Korandů, Heichenwalderů, Lustigů, Zenkerů, Kurfirstů, Krausů, Zinsmeisterů a jiných urovnávají připojené přehledné rodové vývody a rozrody.

V. H.

SCELLENBERG DR. PHIL. ALFRED: SCHLESISCHES WAPPEN-BUCH. I. díl. (Bücher der deutscher Wappen und Hausmarken in Städten und Landschaften. Svazek 2.) S kresbami Gerharda Kuntha a Fritze Kirmise. Görlitz, 1938, Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde C. A. Starke.

Kniha jest rozdělena na dva díly: část obrazovou a část textovou, jimž jest předslán úvod a které jsou zakončeny podrobným rejstříkem jmeným. — Jak autor v úvodě (str. I.—XII.) vysvětluje, liší se jeho práce od dosavadních jednak tím, že kromě znaků šlechtických pojednává též o znacích a ostatních heraldických znacích měšťanů, jednak tím, že je to první německé dílo, které řadí znaky systematicky podle obrazů. Autor zahrnul do něho nejen znaky z dnešního území Slezska, ale i z území zasahujícího do sudetoněmeckého prostoru. Jak se dále v úvodě dovidáme, měl Schellenberg pro svou práci jednak původní prameny (šlechtické a erbovní listy, erbovní knihy, pečeti na originálních listinách, heraldická zobrazení na stavitelských památkách, pomnicích, uměleckých předmětech a pod.) jednak prameny tištěné, a to především velké dílo pojednávající o erbech, uložené ve vratislavské knihovně a pocházející z r. 1576, a pak t. zv. Codex Saurma s počátku 17. stol., majetek společnosti Herold v Berlíně. V stručném historickém vývoji osvětluje dále autor hlavně pronikání erbů a erbovních znamení mezi slezské měšťanstvo. — Tabulky, jichž je celkem 36, jsou jednak barevné, jednak v provedení černobílém. Barevné tabulky v počtu 28 zobrazují 672 znaky a jsou uspořádány podle obrazů (štítů dělené i rozpoltné, lidé, zvířata, rostliny a různé umělé figury). Na černobílých tabulkách jest zobrazeno 347 štítů, domovních znamení a různých jiných značek. — V části textové, zabírající 168 sloupců, pojednává Schellenberg o znacích jednotlivých rodů, abecedně seřazených. Číslo na počátku každého hesla udávají, na které tabulce je znak zobrazen, v závorce je pak bližší označení (erb, domovní znamení, značka zboží a pod.). Po té jsou uvedeny prameny pro každý znak. Rodopisce však spíše zaujme druhá část textových vysvětlivek, obsahující dosti podrobné rodopisné údaje o jednotlivých rodech, jichž znaky jsou popisovány. — Podrobný jmenný rejstřík podává na osmi hustě potištěných stranách přehled rodů, o nichž se v knize pojednává. Jak z popisu znaků v textové části patrně, pojal Schellenberg do své práce nejen znaky rodů slezských, ale i pomohanských, pruských, hornolužických, míšeňských, durynských, vestfálských, švýcarských, polských a přirozeně též českých i moravských. A tak najdeme v knize znaky známých i méně známých českých a moravských rodů panských a rytířských, jako je Budovec z Budova, Posadovský z Posadovic, Mitrovský z Mitrovic, Račín z Račina, Sedlnický z Choltic, Skrbenský z Hřiště a j. — Dílo je jak svým uspořádáním, tak i bohatostí snesené látky cenným přínosem heraldické literatury a nalezne proto zajisté odezvu v širokém okruhu čtenářů.

Dr. Haasová-Jelínková.

DR. LADISLAV HOŠÁK—DR. JOSEF SKUTIL—FR. ŠTAMBACHER
ST.: DĚJINY MĚSTEČKA VELKÝCH PAVLOVIC. Nákladem obecní
rady ve Velkých Pavlovicích. Tiskla Novina v Brně. — Velké Pavlovice-
Brno 1941. — 140 str. a 16 listů obrazových příloh a plán městečka.

K nemnoha poměrně městům, která se mohou pochlubit vlastní mono-
grafií, se přiřadilo loňského roku též jihomoravské městečko Velké Pavlo-
vice. Nákladem jeho obecní rady vyšly totiž jeho dějiny. Knížka čítá
122 stran vlastního textu, 13 stran jmenného rejstříku, jednu stranu
rejstříku věcného a je doplněna 33 obrazovými tabulkami (znak města,
starostové a ostatní obecní funkcionáři, farář, děkan, kostel, škola
a pod.).

Po stručné stati z pravěké minulosti Pavlovicka z pera universitního
docenta Dr. Josefa Skutila přikročil známý a pilný moravský místopisný
a rodopisný badatel Dr. Ladislav Hošák k vylicení vlastních dějin města,
o němž se první listinář zpráva zachovala již z r. 1252. Poutavým způso-
bem vypravuje o tom, jak se velmi rychle střídaly vrchnosti Pavlovic.
Tak po prvních jejich držitelích, pánech z Obrán, ujal se jejich držení
páni z Lipého (v 1. polovině 14. stol.), poté páni z Kravař a z Cimburka,
aby je v první třetině 15. stol. postoupili znovu pánům z Lipého, jejichž
vláda byla přerušena za nezletilosti Jindřicha z Lipého, poručnictvím Vilé-
ma z Pernštejna. Zletilostí Jindřicha z Lipého roku 1496 nastává třetí
období pánů z Lipého. R. 1594 koupil panství hodonské spolu s Pavlovi-
cem Julius hrabě ze Salmu - Neuburgu. Počátkem 17. stol. se ujal
panství hodonského Zdeněk Žampach z Potštejna. Během 17. stol. se pak
vrchnost několikrát vyměnila. Od 18. stol. je podán přehled významněj-
ších událostí chronologicky až do r. 1938.

Hošák si však nevšimá pouze vnějších událostí v Pavlovicích, ale
studuje též jejich poměry hospodářské i náboženské a sleduje zprávy
o nich ve starých topografiích. Knížka jest zakončena přehledem maji-
telů jednotlivých usedlostí a gruntů, zpracovaným místním usedlíkem a
badatelem Františkem Štambacherem st. Tato kapitola, v níž jsou vy-
liceny osudy 320 popisných čísel ve Velkých Pavlovicích, zaujme jistě
především rodopisné badatele, kteří v ní naleznou mnoho cenného pro
svá studia a jimž vitaným průvodcem bude podrobný rejstřík jmenný,
sestavený Libuší Svakovou.

M. Haasová-Jelínková.

DOC. DR. BOHUMIL SEKLA: DĚDIČNÉ ZDRAVÍ. Kniha pro život
sv. 3, »Čin«, Praha, 1941, str. 211, brož. K 40.—, váz. K 62.—.

Nová kniha Seklova doplňuje autorovy dřívější publikace, za-
bývající se studiem dědičnosti po stránce biologické a sociologické. Tento-
kráte přihlíží více také k obecnému zdravotnictví, k dědičným podmínkám
lidského zdraví k otázce zdravého národního dorostu a pod. Praktickému ro-
dopisci poměrně stále málo známé a srozumitelné otázky genetické vykládá
autor od počátku zjednodušeně tak, aby nejdůležitější část genetiky,
dědičnost vloh a disposic, zvláště po zdravotní stránce vynikla co nej-
lépe. Uvádí, co je třeba obecně znát o buňce a rozmnožování, chromoso-
mech, genech, znacích, mendelismu, pravidlech genetiky, zvláště pak
o pokusné genetice, již rozumí umělé křížení organismů a sledování čísel-
ných pravidelností, podle kterých se postupují vlastnosti rodičů potom-
stvu, a pod. Tyto všechny, třebaže poměrně těžší části genetiky je nutno
prostudovat, objasnit si proto, abychom lépe vnikli do podstaty, zásad
a zákonů lidské genetiky, která pak zvláště rodopisci, chápajícímu gene-
nealogii v širším a obsažnějším smyslu, dovede nejen ukázat nové bohatší
cesty v badání, ale i filosoficky oplodnit jeho názor na genealogii vůbec.
Protože však dědičnost zasahuje přímo nejen do věd lékařských a peda-
gogických, ale i do veřejného života a společenského řádu, správně dopo-
ručuje Sekla, aby lidé dnes již myslili více geneticky, t. j. rodově a kme-
nově. Je třeba uvědomovat si sama sebe, své zdraví i své schopnosti jako
výslednici rodového potenciálu svých předků a sebe jako články, který
tyto schopnosti nebo lépe dispoce k těmto schopnostem přenáší do
budoucnosti. Život se pak objevuje v těchto přehledech v novém světle, plyne
z toho i mnoho praktického, zejména v otázkách osobního, rodového

i národního zdraví. Vhodně proto také Sekla v kapitole »metody lidské genetiky« poukazuje na rodopis, jakožto důležitou metodu k pozorování křížení a dědičnosti, rodopis, který má v lidské genetice zvláště místo tam, kde je nemožný pokus záměrně křížit individua mající určité znaky, jejichž dědičnost chceme sledovat. Je důležitou pomocnou cestou genetického výzkumu a dává za pravdu těm rodopiscům, kteří genografický základ svého výzkumu obohacují kromě historického zaměření i zaměřením biologickým. Pv.

MENTBERGER VÁCLAV: HUDEBNÍ ARCHIV SMETANOVA MLÁDÍ. XXIII. ročenka Národopisného musea Plzeňska za rok 1941. Publikace Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni. Nákładem Marie Lábkové v Plzni, 1942, 52 str.

O Smetanově mládí praví jeho životopisec: »Bylo úrodné proto, že Smetana již tu osvědčil, co i potom ho provází celým životem: neobyčejnou schopnost přimknouti se ke všem poměrům, v nichž žije, a využití jich po svém, ke svým cílům a ke svému uměleckému prospěchu. Proto Smetana nikdy netrpí těmito poměry, poněvadž vždy svou energií se stává jich pánem. Proto nikdy neutíká z nich, neutíká ze života, ať jest jakýkoli, nýbrž naopak vždy se k němu úzce přimyká a tím jej přemáhá. To jest znak jeho genia. Jest to zvláštní umělecký demokratismus či také realismus, počítající vždy s poměry tak jak jsou, ne aby se jim podvolil, ale aby z nich vytěžil, co nejlepšího z nich vytěžit lze. Proto Smetana těží tu i z nálad doby ne nejlepších, proto potom těží i z nedostatečnosti uměleckých prostředků, jež má po ruce. Smetana jest zkrátka básník, ale nikdy ne fantasta. Žije se svým okolím a v tom nalézá i oporu pro sebe sama. Proto tolik vytěžil i z oné malicherné doby biedermeieru a jejího umění. Kdežto jiní viděli v ní malost, již buď podlehl nebo se proti ní postavil na odpor, těží z ní Smetana její nezkalenou životní radost, shodující se tolik i s jeho uměleckou povahou, a tak se napájí pro celý svůj život živou vodou, jež ho potom silí i v dobách nejtěžších.« V jeho mládí je zvláště důležitá doba od 16. do 19. let (1840—43), kterou strávil v Plzni, dokončuje tu svá gymnasiální studia. Seznámil se tu s předními plzeňskými rodinami, kamž neprve byl zván jako pianista, brzo se tu však uplatnil i jako znamenitý společník a tanečník, takže bez něho nedovedl si tehdy v Plzni žádnou zábavu nikdo již ani mysliti.

K těmto rodinám patřila též rodina Františka Demla, magistrátního a kriminálního rady, senátora města Plzně z domu čís. 125, nyní čís. 1, na rohu Františkánské a Andělské ulice, jejíž zachovaný hudební archiv podává částečný pohled do hudebního života v Plzni a prostředí, v němž se Smetana pohyboval. Obíraje se skladbami demlovského archivu Mentberger uvádí jejich abecední seznam podle autorů a připojuje též rejstřík skladatelů i rejstřík jmen papírníků, jimiž vyrobeného papíru bylo k napsání skladeb použito. Jako rodopisec prozrazuje se autor zejména rodnými daty o Demlech, jež čerpal z matrik arciděkanského úřadu v Plzni a z rodinných zápisů. Práce jest doložena šesti dobovými podobiznami.

V. H.
HOBZEK JOSEF: ČESKÉ DĚJEPISECTVÍ DOBY BAROKNÍ A OSVÍCENECKÉ. Vydalo jako 31. svazek sbírky »Pro život« nakl. »Výšehrad«. Praha 1941, 8, str. 32.

Drobná práce Dra Josefa Hobzka má za svůj cíl podati informativní obraz o historické tvorbě české v 17. a 18. století. Důraz v práci jest položen na velké postavy historiků-řeholníků této doby, P. Boh. Balbína a P. Gelasia Dobnera. V jejich stínu se téměř ztrácí i nejedna jiná osobnost této doby zrodu moderního dějepisectví. Zajímavý a nepochybně správný jest úsudek autorův, že historici doby osvícenské »myšlenkově zůstávají katolickým světovým názorem stále ještě více nebo méně historiky protireformačními, mnohem bližšími Bohuslavu Balbínovi než typu osvícenskému.« Drobná nedopatření, zaviněná více dosavadní literaturou (ve sporu o bl. Hroznatu jde o Gutštejny a Vrtby, nikoliv Černíny a Vrbny; Hammerschmied byl v Klatovech superiorem arcibisk. domu, nikoliv děkanem) nemění nic na informativní hodnotě knížky. vrš.

Z P R Á V Y .

REDITEL MĚSTSKÉHO MUSEA V SUŠICI JUC. KAJETÁN TUREK
ZEMŘEL dne 22. června 1942 po delším utrpení ve věku 58 roků. Rodopisná společnost v Praze želi upřímně úmrtí tohoto významného národního a kulturního pracovníka, konservátora Památkového úřadu a ředitele městských úřadů v Sušici, který měl k českému rodopisu zvlášť vroucí vztah, přistupuje k řešení jeho problémů vyzbrojen vědeckým vzděláním a zběhlostí historickou i právníkou. Četné práce, hlavně z oboru samosprávy zůstanou jeho trvalým pomníkem. V. H.

ROD BOHUSLAVA BALBÍNA jest předmětem zajímavé úvahy »Národní Politiky«, která píše: »Z naší kulturní historie je dobře známo, že první rok svých gymnasiálních studií ztrávil Bohuslav Balbín na benediktském gymnasiu v Braunau, ačkoliv byl rodák královéhradecký a měl možnost studií v tomto městě. Tam také žil a roku 1622 byl pochován i jeho otec Lukáš Balbín, kdysi královský purkrabí pardubického panství, od jehož smrti uplynulo letos na jaře 320 let. Nyní se také pevně potvrzuje stará domněnka Antonína Rybičky, autora »Křisitelů«, jakož i domněnka V. V. Tomka, že předkové Balbínovi pocházeli z Policka nad Metují. I když se odtud odstěhovali, zanechali tam přece jen »mústek«, který pak rodinu poutal k severovýchodočeskému Broumovsku. Jde o ves Hořejší Dřevíč na Policku, jejímž držitelem byl již děd spisovatele Balbína, Jan Škornice z Vorličné, jak se jeho proslulý vladýcký rod psal. Po něm měl Hořejší Dřevíč i zmíněný otec Lukáš Balbín Škornice z Vorličné, ale ne na dlouho, neboť ji už r. 1615 i se vším příslušenstvím prodal za 3450 kop míšenských grošů Janu Sladkovskému ze Sladkova a na Bezděkově. Bylo to 7 let před jeho smrtí, která jej stihla, když bylo mladému Balbínovi sotva rok. Vychován byl pak matkou Zuzanou z rodu královéhradeckých Vodičků se šesti dalšími sirotami, z nichž dvě byly sestry. Na braunauském gymnasiu studoval Balbín jen r. 1631, načež odešel do jičínského konviktu založeného vojevůdcem Valdšteinem, který byl jeho kmotrem, drže ho při křtu na rukou.«

POSLEDNÍ ČLEN VLADYCKÉHO RODU Z POČÁPEL. Na vnější straně kostela v Sezemích mezi severním vchodem do lodi a kaplí svatě Anny vystupuje ze zdi renesanční pískovcový epitaf Jana Arkleba z Počápel, posledního známého člena tohoto vladýckého rodu, přemístěný sem z dlažby kostela při opravě r. 1873. Z porušeného nápisu desky přečetl P. Ant. Kopecký v minulém století toto »... 1633 den Simona . . . udy aposstolu v Panu dokonal Slovutny Pan Jan Arkleb z Pocz . . . položený odpočívá« — V dolní části je renesanční štít se znakem: tři trojlísty, vycházející z jednoho stonku, chráněného dvěma rozložitými listy. nad nápisovou deskou je hlava andělíčka. M. V.

STUDIÍ O RODU BÁSNÍKA BOLESLAVA JABLONSKÉHO-TUPÉHO připravuje Jar. Paulus v Kardašově Řečici. Činnost čest. kons. notáře a děkana P. Jaroslava Pauluse, faráře v Kardašově Řečici, světle vyniká nad jiné církevní příznivce rodopisu a rodopisného badání. Má nejen ve vzorném pořádku matriky a k nim obsáhlé indexy, ale pečuje zejména, aby již v obecných školách při dějepise se naučili žáci základům poznávání rodu a účt k předkům. Učí své svěřence v měšťanských školách, aby si dovedli napsati rodokmen svého rodu a pomáhá jim v tom radou i skutkem. Několika starým selským rodům v Řečici a okolí vypsál rodové zápisy z matrik, aby tyto rody mohly si založiti rodovou selskou kroniku. Pokud mu jeho zdravotní stav dovoluje, shromažďuje materiál k studií o rodu básníka Boleslava Jablonského, vlastním jménem Tupého, který se v Kardašově Řečici narodil. Potomek jeho rodu v Řečici dosud žije.

ROD KARLA HAVLÍČKA BOROVSKÉHO byl částečně popsán ve stati Jaroslava Nevole »pod čarou« v »Národní Politice« ze dne

11. června 1919. Havlíčkovu příbuzenstvo tu vypsáno podle pamětní knihy novinářova strýce Václava Havlíčka. Jako první předek je tu uveden Bartoloměj Havlíček, rolník ve Velké Losenicí (1669—1720). Jinak jsou tu vylíčeny rodinné a majetkové poměry zejména Václava Havlíčka, bratra Karlova otce. Nyní nám oznamuje pan Dr. Erich Emmerling, Halle (Saale), Delitzscher Strasse 5, pravnuk sestřenice našeho slavného novináře Barbory von Arator, rodem Havlíčkové, že sestavuje obsírný Havlíčkovský rodopis, jehož opis věnuje po dohotovení našemu archivu.

V. H.

ROD KUPCE HŮLKA z Červeného Kostelce, v jehož domě se po sňatku 12. září 1837 ubytovali manželé Josef a Barbora (Božena) Němcovi, sleduje náš člen pan Josef Hůlka, městský úředník v Klatovech (III, Voříškova 328). Božena Němcová uchovala si na ten mírný podzim 1837 do pozdních let půvabné vzpomínky a popisuje do posledních podrobností chudí byt, hezounký nový domek (město roku 1831 vyhořelo), kupecký krám, své domácí pány, starosvětské manžele s malou schovanou, v »Chudých lidech«, v nichž dává výraz rozkošné, živé, trochu unýlé náladě, již v ní vyvolaly první týdn nového života. V Červeném Kostelci bydlili Němcovi do 1. května 1838.

V. H.

ROD INŽ. BEDŘICHA NEDOMY, cukrovarnického konstruktéra a vynálezce, jest v krátkosti načrtnut v knize Jaroslava Dolenského, věnované tomuto vynálezci v oboru cukrovarnických strojů. Inž. Nedoma měl předky vesměs kantory na evangelických školách v Podřipsku. Jeho děd Josef Nedoma byl kantorem ve Vysoké u Mělníka, kde r. 1810 zemřel. Jeho syn Josef byl opět učitelem na evangelické škole čp. 75 v Ledčicích pod Řípem. Roku 1833 oženil se s dcerou evang. učitele z Chlebu u Nymburka. Zemřel poměrně mlád — byla mu jen 32 léta. V Ledčicích se narodil r. 1837 Bedřich Nedoma a o dva roky později jeho mladší bratr Vilém. Mladý Bedřich studoval na Amerlingově Budči, pak na c. k. reálce v Praze. Vysokou školu technickou pak ve Vídni (Wien) načež po krátké praxi v libeňské Rustonce působil dvě léta v Budapešti a na konec nejpłodnější léta ztrávil ve službách ČKD v Praze-Karlíně v oddělení cukrovarnických strojů. Zemřel r. 1919 u své dcery provdané v Novém Městě nad Metují. Jeho syn vládní rada Dr. Mil. Nedoma žije v Praze.

TOMANOVÉ Z PODHOŘÍ. Pod tímto titulem napsal František Sekanina v »Národní Politice« dne 11. května 1941 ve svém referátu o monografii Prokopa Tomanu st. »Kouzelník barev«, zobrazující život i dílo mladšího Rembrandtova vrstevníka Jana Vermeera z Delftu: Ještě jako student mohl jsem osobně poznati proslulého znalce husitského válečnictví a zakladatele veliké obrazárny holandských mistrů Dr. Hugona Tomanu (1838—1898), již tenkrát usedlého v podhořské vilce u Prahy. Byl původně profesor, pak advokát a soukromý učenec, který nám s pražským továrníkem J. V. Novákem koupil rozvalin kláštera bl. Anežky České právě před šedesáti lety zachránil tento památný skvost před chystanou zkázou. Muž vzácné učenosti a organizačního talentu, který zasahoval stejně do historie obecné i právní jako do umění, stal se duševním otcem dnešního musea hl. města Prahy a zakladatelem rodiny stejně duševně zanícené a bohatě zapracované do umění. Jeho synem jest em. soudce a výtvarný spisovatel Dr. Prokop Toman st. (narozen 1872), vynikající znalec malířství, zejména z oblasti Rembrandtovy, autor známého velikého slovníku českých výtvarníků; jeho vnukem je Dr. Prokop Toman ml. (nar. 1902), povoláním rovněž soudce, spisovatel a vydavatel vzácných bibliofilů v knihovnách Trianon a Protos, pro něž umí vybíratí exklusivní díla starší i moderní české literatury s cennými doprovody.

STARÉ ČESKÉ SELSKÉ RODY VÁŽÍ SI UZNÁNÍ ZA VĚRNOST PŮDĚ. Česká zemědělská rada v Praze věnovala na památku všem starým českým selským rodům, jimž udělila poety za věrnost půdě, publikaci »Staré usedlé rody v Čechách«, která vyšla jako zvláštní otisk Rodopisné galerie VI, z Časopisu R. sp. roč. XIII, 1941. Obdržela od nich řadu

děkovných dopisů, v nichž se výrazně obřáží citová a etická stránka této akce. Citujeme z nich alespoň dva úryvky. Rolník Josef Pekař z Obrazenic u Turnova, jehož rod hospodaří na této usedlosti již od roku 1613, píše: »Obdržel jsem knihu Staré usedlé rody selské v Čechách, kterou jste nám na památku poslali. Přijměte, prosím, za tuto laskavost a nevšední pozornost náš nejsrdečnější dík. Uspořádání a provedení celého díla se nám velice líbí. Stane se vzácným dokladem k rodové kronice, kterou zakládáme.« — Rolník Josef Řízek ze Záhornice u Opočna ve svém dopise, v němž děkuje za věnovanou publikaci, uvádí: . . . »u nás, v chalupě jest pamětní list uznání s plaketou Rodům půdě věrným — vděčný národ celý vystaven na předním místě a stále ozdoben květinami. Všem se nám zdá, ať jdeme kdykoliv kolem, že se na nás dívají s obrazu naší předkové a že dohlédají na všechno naše konání. Však také neučiníme žádného důležitějšího rodinného rozhodnutí, pokud se dříve neseseďneme kolem »našeho svato-stánku«. Ujišťuji Vás, že tyto projevy za věrnost půdě zůstanou nám po-vždy znakem síly, pevnosti a neochabující vytrvalosti k drahé české hroudě.« —et—

SPORY O RODOVÝ NEBO POKREVNÍ PŮVOD. Nařízení, kterým se vydávají příslušné předpisy.

Ve Sbírce zákonů a nařízení vyšlo dne 15. května 1941 pod č. 180 vládní nařízení, kterým se vydávají některé předpisy o sporech o rodový nebo pokrevní původ. Nařízení prýští ze seznane potřeby soudního řízení ve sporech o uznání nebo popření manželského původu dítěte, ale také v dnes tak častých sporech o určení pravého pokrevního původu, které mají význam s hlediska rasových předpisů usměrňiti a zjištění materiální pravdy lépe zajistiti. Jde o to, aby rozhodnutí takových sporů dávalo co možná pevný podklad pro závěry, plynoucí z rasových předpisů. Proto se zavádí v těchto sporech pravidla t. zv. vyhledávací zásady, jaká platí na př. již nyní ve sporech o neplatnost manželství, a proto se nepřipouští rozsudek na základě uznání, pro zmeškání, důkazní řízení není omezeno na důkazy stranami nabízené atd. Určení pokrevního původu může být jak negativní (že někdo není pokrevním dítětem určitého otce), tak pozitivní (že pochází od určité osoby jiné). Jako dosud se takovým zjištěním nic nezmění na ustanovení občanského zákona o osobních a majetkových právech osoby, o níž jde. Výslovné určení příslušnosti krajského soudu pro spory o určení pokrevního původu činí konec pochybnostem, zda snad pro některé z těchto sporů nejsou příslušné soudy okresní. Tím pak, že žalobu o toto určení dlužno podati proti opatrovníku na zjištění pokrevního původu (právě tak jako se podává žaloba o popření manželského původu proti opatrovníku k obhájení manželského původu), a je-li při pozitivní žalobě určovací pokrevní předek na živu, i proti němu, zabezpečuje se zájem zúčastněných osob i zájem veřejný. Tento však dochází ještě zvláštního ohledu tím, že do okruhu osob, oprávněných podati žalobu o určení pokrevního původu, je zařadeno i státní zastupitelství za podmínky, že zjištění pokrevního původu je třeba vzhledem k důležitému veřejnému zájmu.

Jinou novotou je, že ve sporech z rodinného práva vůbec (tedy na př. i ve sporech o rozvod a rozluku) jsou strany, svědci a dítě, o jehož původ jde, povinni, pokud je toho třeba k zjištění původu, podrobit se vyšetřením po stránce dědičnosti i rasového původu, zvláště jsou povinni trpěti odnětí krve k provedení krevní zkoušky.

Vládní nařízení nabýlo účinnosti vyhlášením a platí v celém Protektorátu Čechy a Morava bez omezení na protektorátní soudy.

HOMEK 240 LET V MAJETKU JEDNOHO RODU. Ve čtvrti »Nové domy« v Rychnově n. Kn. stojí domek, postavený roku 1700. Od té doby, tedy již téměř pětistého století, je domek nepřetržitě v držení rodu Brožů a přechází stále s otce na syny. Nynějším jeho vlastníkem je soukeník Josef Brož. Domek si zachoval nejen původní zevnějšíšek, ale i vnitřní uspořádání z doby rakouského císaře Leopolda I. sd.

Z RODOPISNÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE.

Místopředseda Jan Petr jarým padesátníkem.

I posvětíte léta padesátého.

3 Mojž. 25, 10

Tisk Jan Lerner v Praze-XV.

Archiv Rodop. společnosti.

Integer vitae, scelerisque purrus dožívá se místopředseda Jan Petr abrahamovín. Narodil se 12. května 1892 v Dolním Třeboníně poblíž slavného kdysi kláštera zlatokorunského v okrese českobudějovickém, kde jeho rod hospodaří na statku číslo 19 od roku 1826. Tato větev rodu Petrů-Burdů přešla sem ze samoty Kosovce, dvorce u Kosova poblíž Kamenného Ujezda, který patřival pánům z Poříčí, psaných z Kosovce. Otec Kašpar Petr, sedlák v Dolním Třeboníně, býval dlouhá léta starostou obce, předsedou Hospodářsko-lesnického spolku, hospodářským soudním znalcem a významným regionálním pracovníkem.

Jan Petr studoval na české vyšší reálce v Českých Budějovicích, kde v roce 1910 maturoval s vyznamenáním. Poté poslouchal přednášky o dějinách umění a kulturní historii na České universitě Karlově v Praze. Po čtyři semestry byl zapsán na všeobecném oddělení Vysoké školy obchodní v Praze. Na přírodovědecké fakultě české Karlovy university absolvoval obor geografie, populační vědy a antropologie.

Po řadu let býval knihovníkem Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách, kde spolupracoval se spisovatelem Janem Lierem, zesnulým 2. června 1916 v Praze.

Nyní jest úředníkem České zemědělské rady v Praze, kde zastává funkce kulturního a tiskového referenta.

Veřejné činnosti účastnil se ve venkovském dorostu již ve svých studentských letech. Za tuto činnost zvolen byl později ve svém okrese čestným členem venkovského dorostu. Býval kulturním referentem zemědělského dorostu, jakož i osvětovým a krojovým referentem Ústředí selských jíz. Činnost osvětovou a výchovnou vyvíjel zejména ve Svobodném učení selském, jehož byl dlouholetým místopředsedou. Jest docentem

Švehlovy vyšší lidové školy, členem předsednictva Ústředí venkovských divadelních ochotníků a Sdružení venkovských kronikářů, členem výboru Syndikátu zemědělských novinářů a spisovatelů, členem Poradního sboru českého rozhlasu, místopředsedou Kulturní rady zemědělské, členem Komise pro využití úzkého filmu v osvětě i zemědělství, členem výstavních soudcovských sborů Zemědělské jednoty, osvětového a pro posuzování umění studijní, esteticko-výchovné a pro hospodářskou výchovu). Od předsednictva tohoto ústavu dostalo se mu projevu uznání a díků »za obětavou a úspěšnou činnost na poli národní výchovy jako příkladnému osvětovému pracovníku«. Dne 13. března 1941 zvolen byl na schůzi Ústředního výboru České Akademie Zemědělské skutečným členem ČAZ v odboru VI. (literárním a osvětovém).

Samostatně napsal, případně uspořádal tyto publikace: Černice dějiny a popis kostelíka (r. 1919). Cibulka, staropražská zahrada (r. 1919). Chraíme svéráz venkova a jeho krásy! (1926). Venkovanu zdravý a pěkný byt. (Anketa — 1926). Film pro venkov. (Anketa — 1927). Venkov umění — soubor statí. (1929). Doudlebským krajem — s obrázky St. Feikla. (1930). Jihočeský venkov svému rodáku Alfonsu Šťastnému. (1931). Rečnictví — theorie i praxe. (1931). Umění a život. (1931). Lido-výchovná práce v okrese i v obci. (1931). Zemědělská rada v jubileích. (1932). Jak jsme zakládali Svobodné učení selské. (1935). Poznejme venkov, jaký skutečně jest! (1937). Vzpomínáme Karla Kovařovice. (1940).

Mnoho přednášel o námětech kulturně zemědělských, historických a osvětových (o umělecké výchově, bytové kultuře, řečnictví, novinářství, kronikářství a rodopisu a pod.), zejména na kursech Svobodného učení selského, na hospodyňských kursech České zemědělské rady atd.

Účastnil se přednáškové činnosti v rozhlase, především zemědělské, v němž proslovil tyto přednášky: »Naše osvětová práce na venkově«. »Co uvidíme na Hospodářské výstavě v Praze«. »Život venkova sváteční i yšední«. »Významná kulturní a zemědělsko-historická vzpomínka«. »Český sedlák buditel — Jan Krouský z Katusic«. »Nedopustíme, aby nám náš národní kroj a lidová píseň zanikly docela!«. »Poznej a měj rád svůj kraj!«. »Obžinky na vsi«. »Zimní hosté na venkově«. »Vzpomínka na Jana Antonína Prokůpka z Kutlíř«. »Ke kulturnímu, hospodářskému a sociologickému průzkumu české vesnice«. »Jak jsem sbíral památky o svém rodu«. »Venkovské pouti«. »Vzpomínkou na skladatele Psohlavců Karla Kovařovice«. »Venkovské slavnosti v přírodě«. »Našemu zemědělství musí se dostati všestranné péče a ochrany«. »Jak žije český zemědělec«.

Spolupracoval na rozhlasových relacích regionálních, na pásmu »Po českých krajích a městech«, které bylo zahájeno vysíláním z jihočeského Doudlebska, uvedeným jeho proslovem.

Rozhlas vysílal jeho sborové recitace: »I vyšel rozsěvač« a »Vy jste nás vedli«, které byly později zhudebněny pod společným názvem »Selským buditelům« prof. Pavlem Dědečkem. Stejně tak vyslán byl další jeho slavnostní sbor, komponovaný Jindřichem Jindřichem »Náš slavný nastal den«.

Pro diapositivový a filmový ústav při ministerstvu školství v Praze, jakož i pro zemědělskou diapositivovou a filmovou ústřednu, napsal a uspořádal s doprovodem diapositivových obrázků tyto přednášky: »První selští buditelé — Krouský, Šťastný, Prokůpek«. »Jihočeské Doudlebsko — historie, kraj i lid«. »Antonín Švehla, člověk a politik«. »Po stopách staré rožmberské slávy a jihočeské rybníkářství«. »Skladatel Psohlavců Karel Kovařovic a jeho doba v Národním divadle«.

Kladný poměr Jana Petra k českému rodopisu byl dán jak jeho láskou k pohnutým dějinám českého selství, tak jeho úředním posláním v České zemědělské radě. Již v díle »Doudlebským krajem«, vydaném roku 1930 a věnovaném rodným jižním Čechám, obíral se minulostí vlastního rodu a jako kulturní referent České zemědělské rady stal se horlivým šířitelem akce na udílení poct starým selským rodům českým za věrnost půdě. Vstoupiv do Rodopisné společnosti v Praze, získal jí záhy několik nových zakládajících členů a svou smířlivostí a podnětností ukázal se býti před-

určen k funkci jednoho z jejich vedoucích činovníků. Jako I. místopředseda vykonává Jan Petr svou funkci s plným vědomím její vážnosti a důležitosti, věnuje ji živý zájem a soustřeďuje kolem sebe sbor zdatných spolupracovníků.

Oceňující zásluhy svého milého místopředsedy o český rodopis, vzpomínáme vděčně jeho práce.

V. H.

VYDAVATELSKÝ ZÁKLAD. Na naši prosbu o příspěvek na vydavatelský základ, s níž jsme se obrátili na členstvo v souvislosti s vydáním práce Vlastimila Holeyšovského: »Svobodníci v Holýšově«, sešly se nám od 9. června do 7. července 1942 tyto příspěvky: 250 K Josef Krejsa, po 100 K Oldřich Bouček, Dr. Jar. Kratoška, Stanislav Polický, Dr. Jindřich rytíř Zapský ze Zap, po 60 K Rudolf Císař, Dr. Jan Mazaný, Václav Palivec, Dr. F. Vaněk, Otakar z Wesselych, po 50 K Ing. C. K. Burian, František Exnar, Božena Golová, V. Landa, Dr. B. Peychl, Josef Štěpnička, po 40 K Ing. Ant. Adler, Josef Prunner, po 30 K Dr. Fr. Jos. Czernin, Ant. G. M. Habich, Egon Houžvíc, Ing. Josef Kavka, baron Procházka, Jan Režný, Dr. Fr. Svátek, Václav Štoviček, po 25 K Dr. Oldřich Franzl, Ing. Th. Žákavec, po 20 K E. V. Balcárek, Karel Bakalář, Dr. Jaromír Berák, Michael hrabě z Bubna, Josef Čermák-Třeбенický, František Černý, Ladislav Dědeček, Ing. Jar. Deyl, Dr. Rich. Fischer, František Flanderka, Bohumil Fremut, Ing. Viktor Gentner, Josef Hajný, Dr. Jar. Holeyšovský, Alex. Hřebík, Al. Kněžourek, Josef Knobloch, Boh. Kozák, Jaromír Král, Ing. Jar. Krušina, Karel Křikava, Bedřich Kšára, Ing. V. Kulda, Karel Lange, Dr. Josef Lexa, Museum v Benešově, Museum v Mladé Boleslavi, Václav Náprstek, J. Paleček, MUDr. A. Peigznach, Jaroslav Petržilka, Fr. Polcar, Ing. V. Puc, Jan Roháček, Em. Slavík, PhDr. Fr. Soukup, Dr. Gustav Sticha, Ing. Josef Suchý, Rudolf Vepřík, Vojt. Vodička, Vilém Voříkovský, Josef Zita, Bedřich Zounek, po 15 K Václav Baur, Ota Doubek, Jan Ehl, Ferd. Chochole, Ing. Jan Kletzl, Z. Klička, Rudolf Král, Dr. Alois Paleček, Dr. František Příbyl, Hana Zárubová, V. Zimmermann, po 10 K Jan Aggermann, Jan Baudiss, P. Jiljí Bouz, Jan K. Brotánek, Alois Ferulík, Dr. V. Hynek, Miroslav Janota, Fr. Karásek, Frant. Koláček, Dr. Fr. Křížek, Jindřich Květ, Dr. Otakar Laxa, Vojtěch Mareš, Václav Mentberger, Msgre. Jan Motl, Václav Nápravník, MUDr. V. Paur, Frant. Peřina, P. Václav Prošek, J. Salavec, Karel kníže ze Schwarzenbergu, Em. Svoboda, František Štěpán, Dr. Rudolf Vít, František Vojtěchovský, František Vrána, Ing. Jiří Zelenka, po 5 K Ant. Bukovský, Karel Glückselig, Lad. Holý, D. Mikulecký, Karel Sklenář, Josef Žrout. Všem šlechtitným dárčům, jichž obětavost nám umožňuje pokračovati ve vydávání hodnotných genealogických děl a příruček, rodopisných materiálů a dějin jednotlivých rodů všech vrstev a stavů, pokud mají širší význam nebo jsou cenné pro poznání rodopisné, vzdáváme uctivý dík.

PUBLIKACE ZEMSKÉHO ARCHIVU V BRNĚ. Podobně jako ministerstvo vnitra (viz ČRS XIV, 47-48) věnoval nám také zemský archiv v Brně své publikace výměnou za naše. Jsou to: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, 8-15; Libri citationum et sententiarum, 1-7; Urkundenbuch der Familie Teuffenbach; Bretholz, Dějiny Moravy I/1, 2; Chlumecky, Die Regesten der Archive d. Markgr. Mähren; Dudík, Mährens allgemeine Geschichte, 1, 9-12; Dudík, Iter Romanum 1-2; Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy moravské 1526-1628, 1-3; Bretholz, Mor. zem. archiv; Navrátil, Jesuité olomoučtí za protireformace 1558-1590; Hrubý, Moravské desky zemské 1348-1642; Hrubý, Moravské korespondence a akta 1620-1636, 1-2 (v II. díle listy Karla z Žerotína z l. 1628-1636).

RODOPISCŮV LATINSKO-ČESKÝ SLOVNÍČEK A GLOSSÁŘÍK a PŘÍRUČKA RODOVÉHO KRONIKÁŘE jsou rozebrány a vyjdou v novém, přepracovaném a hlavně doplněném vydání.

Vydává svým nákladem Rodopisná společnost v Praze. — Odpov. redaktor Jan Petr. — Vytiskla tiskárna Jana Lernerova v Praze XV-Podolí, telefon 422-81. — Užívání novinových známek povoleno řed. pošt v Praze čj. 77037-IIIa 1940. Dohlédací poštovní úřad Praha 6
Vyšlo 15. září 1942.

V příloze "Rodopisná galerie" uvádíme příspěvek Vlastimila Holejšovského k dějinám českých svobodníků. Osvětluje názornými příklady tuto zajímavou a dotud málo probádanou třídu českého obyvatelstva se všech stran nemá práce Holejšovského zcela ráz "Rodopisné galerie" týkající se pouze jednoho rodu, nýbrž nutno ji považovati současně za práci sloužící potřebám širší veřejnosti.

S ohledem na uvedenou okolnost a také protože vydavatelské podmínky jsou nyní značně ztíženy, prosíme pp.členy o laskavý příspěvek na vydavatelský základ Rodopisné společnosti.